

La Nova Història, contra la dictadura del «Magister Dixit».

Autor: Biel Ferrer i Puig

Data de publicació: 05-08-2022

Parlament d'obertura de la 9a Universitat Nova Història, pronunciat pel professor de Llengua i Literatura Catalanes Biel Ferrer, dissabte 30 de juliol del 2022 a Montblanc.

Si, com afirma el filòsof i historiador Abel Cutillas, «els farsants se saben farsants cada vegada que intenten negociar amb la Història, venent-se la memòria, i hi ha dies que preferirien oblidar», ¿com construeix, doncs, el coneixement. un investigador rigorós i honest? Quin pes hi ha de tenir, per exemple, el «Magister dixit»? El significat literal d'aquesta expressió llatina segons el TERMCAT és «ho ha dit el mestre» i es tracta d'una locució que prové de quan els escolàstics citaven Aristòtil com a argument irrefutable: fa referència a la fal·làcia lògica amb què es pretén provar la veracitat d'un postulat pel fet que el sosté una persona de suposat prestigi, una autoritat en la matèria, i que, doncs, no es pot contradir. I són diversos els manuals universitaris catalans que en parlen com a estratègia discursiva i recurs retòric al servei de l'argumentació, però també fan referència als perills que té fer-ne ús: «El primer que cal plantejar-se en relació amb aquesta mena d'arguments és si realment el discurs els necessita. Perquè el text ha de fluir amb una autoritat pròpia, que és la de qui l'elabora (una persona: amb el seu bagatge, el seu carisma, la seva particular visió del món, etc.). Aquesta autoritat personal, que es mostra a l'auditori fins i tot sense pretendre-ho, es tradueix en la credibilitat general que el discurs inspira», segons el web Argumenta del Servei de Llengües de la UAB sobre comunicació universitària eficaç.

Certament, si un investigador cita una suposada autoritat perquè ha fet una afirmació que li convé a l'investigador, caldria que l'investigador revisités la font en què es basa l'autoritat perquè la gènesi, la documentació, fos portadora de veritat i no pas de falsedat per raó de manipulació, censura o error. També és ben lícit, legítim i raonable que l'investigador vulgui revisar la tesi de l'autoritat per raó de noves recerques, troballes i evidències. Fixem-nos-hi en tres àmbits de recerca diferents mitjançant exemples concrets: Luis Ulloa i la Historiografia, Arthur Schopenhauer i la Filosofia, i Gabriel Ferrater i la Lingüística.

1. Luis Ulloa i la Historiografia.

Ultra les dades precises sobre la catalanitat de Colom que Luis Ulloa, historiador i director de la Biblioteca Nacional del Perú, aporta al seu assaig de 1927 Cristòfor Colom fou català. La veritable gènesi del descobriment, una de les reflexions teòriques més interessants que hom hi pot llegir és a propòsit d'aquesta qüestió de mètode: «Jo cerco la Història anant de dret a l'anàlisi implacable dels documents, cercant la veritat dels fets i de les coses en la mateixa entranya de les causes i llurs efectes», afirma Ulloa. I tot seguit denuncia l'abús del recurs dialèctic de l'autoritat: «L'odiós «magister dixit» ha fet molt mal al progrés dels estudis sobre Colom i avui mateix veiem que la llegenda genovesa i la grotesca invenció gallega només s'aguanten dretes per l'ajut que els donen alguns savis tossuts o intoxicats per l'error i alguns pretesos especialistes als quals el vulgus creu dotats de la miraculosa capacitat dels oracles. Prescindeixo, doncs, ja no cal dir-ho, d'un sistema tan poc recomanable». Ulloa fa, en aquest paràgraf de caire conceptual, una consideració metodològica del tot pertinent, talment Ramon Muntaner que, a la seva Crònica, atura el ritme del relat de les gestes catalanes a la Mediterrània per tal d'adreçar als reis catalans la sàvia reflexió sobre la imprescindible unitat d'acció que conté l'exemple de la mata de jonc: Muntaner, a la seva Crònica, parla de tres reis, el de Catalunya-Aragó, el de Mallorca (que inclou la Catalunya Nord i Montpeller) i el de Sicília, tots tres catalans, que units eren invencibles, o, si més no, reeixien en les dificultats, perquè, tenint tals veïns —Castella i França—, si anava cada rei per separat, serien destruïts. Talment s'esdevé amb una mata de jonc, «que si tota la mata lligueu ben fort amb una corda i intenteu arrencar-la tota junta, us asseguro que deu homes no l'arrencaran, per més que estirin, encara que se n'hi afegissin més; en canvi, si li traieu la corda, de jonc en jonc la destrossarà tota un vailet de vuit anys, que no hi quedarà ni un jonc». Quanta necessitat d'unitat aleshores i ara!

2. Arthur Schopenhauer i la Filosofia.

Arthur Schopenhauer esmenta, amb el número 30 de la col·lecció d'estratagemes dialèctics, el que consisteix a servir-se d'autoritats en lloc de motivacions. Ho relaciona i ho comenta al seu assaig *Dialektik*, publicat pòstumament a Leipzig l'any 1864 i que en acabat ha estat reeditat i finalment traduït al català l'any 2005 amb l'irònic títol *L'art de tenir sempre raó*. Amb aquest breu tractat, Arthur Schopenhauer ens ofereix, amb enginy i molta ironia, unes pautes per aconseguir que les nostres idees triomfin malgrat que siguin inconsistents o falses. Són aquestes 38 estratègies que Schopenhauer ens exposa amb erudició i intel·ligència (<https://stoacata-lana.wordpress.com/2019/03/10/vint-i-un-estratagemes-eristics-per-a-reixir-en-una-discussio-encara-que-no-es-tingui-rao/>). «En cas de necessitat, les autoritats no només es poden distorsionar, sinó també falsificar o fins i tot inventar; [...] sí, no hi ha cap opinió, per molt absurda que sigui, que els homes no hagin dubtat a fer pròpia, tot just quan s'ha arribat a convèncer-los que aquesta opinió s'accepta universalment. [...] Són ovelles que van darrere del marrà on les dugui: per ells és més fàcil morir que pensar». I conclou: «En resum, que siguin capaços de pensar, n'hi ha pocs, però d'opinió tothom en vol tenir: ¿què els queda, si no, acollir les bones i fetes pels altres, que no pas formar-les ells mateixos? Com que és això el que passa, ¿quin valor pot tenir encara la veu de cent milions de persones? Tant com un fet històric que es troba a centenars d'historiògrafs, però que després es comprova que tots s'han transcrit els uns als altres, per la qual cosa, al final, tot es redueix a l'afirmació d'un de sol».

3. Gabriel Ferrater i la Lingüística.

Gabriel Ferrater, havent llegit críticament la tradició literària catalana i europea, va transformar radicalment la manera de fer poesia quan va entrar en acció amb el seus tres poemaris, recollits a *Les dones i els dies* l'any 1968: rebutjà el romanticisme decimonònic i el realisme social imperants i reivindicà una poesia racional i personal. I, preocupat per la necessitat de revisar la gramàtica catalana vigent a principis dels anys 70 del segle passat, va gosar poder iniciar la redacció d'una nova gramàtica que no va poder culminar perquè va suïcidar-se el 27 d'abril de 1972. Aquesta darrera aventura intel·lectual, la *Lingüística* (<http://gferrater.blogspot.com/2009/05/g-sobre-el-llen-guatge.html>), la va iniciar —o, més ben dit, la va convertir en un objecte de recerca més profund— per un radical desacord amb la gramàtica que havia publicat ni més ni menys que el Dr. Antoni Badia i Margarit i en va redactar un capítol tot fent una doble operació en relació amb la tasca de Pompeu Fabra. D'una banda, l'elogi: «Si Fabra tenia o no tenia bon gust, ni ho sospito, perquè mai he llegit cap comentari seu sobre la moda ni sobre els poms de flors. L'única qualitat seva que m'importa és que era un lingüista competent i un gramàtic meravellosament hàbil: és a dir, un científic, un home d'idees empíriques i no pas de preferències decoratives ni de voleiements emotius, i que reclama que l'apreciem segons el valor de les seves idees».

D'altra banda, aquesta reivindicació i aquest elogi del científisme fabrià no impedeix, però, que Ferrater en faci una lectura crítica (per exemple, valorant i jerarquitant de manera diferent les tres gramàtiques degudes a Fabra: la de 1912, bona; la 'de l'Institut', de 1918, dolenta; i la pòstuma, de 1956, magnífica) perquè, com justifica ell mateix, «d'acceptar com un absolut l'obra de Fabra, fóra la manera segura de no fer-nos-en una tradició i no poder-la continuar, o sigui de retre-li el pitjor dels homenatges i fer tot el contrari d'allò que ell hauria volgut». És a dir, Gabriel

Ferrater afirma que Fabra es pot qüestionar per tal d'avançar, com explica el professor Jordi Ginebra (Un fres de mōres negres: Apunts sobre Gabriel Ferrater: Ginebra, 2022 / gferrater.blogspot.com), amb qui coincideixo. Un darrer exemple de revisió crítica de les fonts i de les autoritats que han parlat de les fonts és la que va realitzar Gabriel Ferrater, però sobretot son germà Joan Ferraté en relació amb l'obra d'Ausiàs March, que en va establir una reordenació cronològica i una reinterpretació temàtica tot i que Pere Bohigas n'havia proposat una versió diferent anys enrere.

Són només tres àmbits científics els que he esmentat, però també podríem enraonar de la Pedagogia, on el pas de la deducció a la inducció a l'ensenyament no universitari ha donat com a resultat l'estratègia didàctica de l'aprenentatge mitjançant la recerca i el contrast de fonts històriques, com proposa la professora Roser Canals i Cabau a «L'ensenyament i l'aprenentatge de les ciències socials avui: un enfocament disciplinari o a partir de problemes?» (<https://raco.cat/index.php/RevistaPedagogia/article/view/99071>). Potser fóra interessant de poder assistir a la presentació d'algunes d'aquestes noves experiències didàctiques en futures edicions d'aquesta Universitat. És a dir, en comptes d'una lliçó magistral avaluada mitjançant examen, per exemple, sobre qui fou Pere Joan Barceló, àlies Carrasclet, guerriller català austriacista que lluità contra Felip V, podem capgirar la seqüència d'aprenentatge tot proposant als alumnes de fer-ne un projecte de recerca partint de dues fonts que en parlen de manera ben oposada: d'una banda, la font 1, els pregons, documentats per Josep Iglésies, datats entre 1718 i 1719, en castellà, de l'Ajuntament de Capçanes, titllant-lo de «bandido, traidor, criminal, delincuente, rebelde, infiel a Su Majestad y a Su Rey, culpado y sentenciado por crimen» i oferint «perdón general a tres delincuentes si lo entregan vivo y 1000 doblones; muerto, 500 con las tres remisiones»; o, d'altra banda, la font 2, la cançó popular recollida per transmissió oral en català, a càrrec de Jaume Costa, l'any 1978, a un pagès del mateix poble del Priorat:

«Per la Serra Llaberia

i pels boscos de Falset

cap exèrcit no hi havia

sense trobar el Carrasclet.

Els pagesos protegia

de les tropes d'en Felip

i tothom el coneixia

de Pradell fins a Pradip».

Totes aquestes observacions crítiques sobre les fonts i les autoritats, les expressa de manera molt clara i contundent Jordi Bilbeny, partint de l'Elogi de la folia d'Erasme de Rotterdam, al pròleg del seu darrer llibre Cristòfor Colom i l'Amèrica catalana (<https://www.inh.cat/articles/Cristofor-Colom-i-l-America-Catalana-o-quan-el-pensament-restaura-les-cendres-del-foc-inquisitorial->). La mateixa reflexió sobre les persones físiques, els individus, que impedeixen la construcció i la difusió de nous coneixements es pot aplicar a les persones jurídiques, les entitats. Els problemes que ha tingut l'Institut Nova Història per tal de presentar els seus estudis a diverses entitats del país són simptomàtics de la manca de llibertat de pensament i d'expressió que domina la societat civil catalana actual. Són centres anomenats de lectura i de cultura, però que al final esdevenen centres de censura i d'impostura en ple segle XXI.

Si, com afirma l'historiador Pierre Vilar, «la Història és feta d'allò que uns voldrien oblidar i d'allò que uns altres no poden oblidar», ¿hem d'edificar, doncs, la saviesa citant autoritats o analitzant fonts? És a dir, regurgitant, reproduint i copiant fil per randa allò que digué aquell suposat savi o elaborant el nostre discurs propi havent estudiat críticament allò que afirmà un altre pretès estudiós? La tasca de la Fundació Institut Nova Història (<https://www.inh.cat/>) neix, doncs, precisament, de la necessitat de desempallegar-nos de la dictadura del «Magister dixit» i de la censura de l'Acadèmia, que no respecta aquest principi de construcció crítica del coneixement. Per tal de reivindicar i de difondre una altra manera més raonable i lliure d'estudiar el nostre passat amb noves recerques que s'efectuen amb aquest esperit, vet aquí la novena edició de la Universitat Nova Història, que és una realitat, malgrat tot, a Montblanc del 30 de juliol al 3 d'agost de 2022 (<https://www.inh.cat/articles/Ja-tenim-el-programa-de-la-9a-Universitat-Nova-Historia->).

Per tot això, la Universitat Nova Història es vol dotar d'un Consell Rector, és a dir, un consell de persones compromeses amb la llibertat de pensament i recerca i la voluntat de recuperar el nostre passat usurpat per la censura d'Estat amb la complicitat dels col·laboracionistes nostrats. És un òrgan vinculat al Patronat de la Fundació Institut Nova Història, però amb independència plena per tirar endavant les noves edicions de la Universitat. Per això, el consell té un

caràcter eminentment assessor, de valoració, de suggeriment o, si s'escau, de decisió en l'àmbit de la confecció de certs continguts del programa de la Universitat i en la cerca de sintonies intel·lectuals o de mecenes per assegurar-ne la seva total i absoluta independència política. Algunes persones ja han manifestat la seva voluntat de formar-ne part, perquè consideren que, a més de la voluntat d'implicació, cal una aportació econòmica a fi de fer possible la continuïtat de l'esdeveniment. Perquè la llibertat i la prosperitat de Catalunya, dels Països Catalans, ja estan escrites en el passat si sabem rellegir-lo sense censura.

Biel Ferrer Puig

Filòleg i professor de Llengua Catalana i Literatura a l'institut Gabriel Ferrater de Reus